

גבולות היחידה: בראשית פרק ל"ט פסוקים א'-ו'

נושא היחידה: יוסף בבית פוטיפר

מספר שיעורים: 1 (על פי המתווה)

כתבה: אביגיל באס

כללי:

יוסף בבית פוטיפר: פוטיפר קונה את יוסף לעבד. ה' מסייע ליוסף ומצליח את מעשיו, ואדונו רואה זאת, ולכן הוא ממנה אותו על כל ביתו. ה' מברך את בית פוטיפר בזכות יוסף.

פתיחה: (זוהי פתיחת השיעור של המורה)

1. קישור היחידה למסגרת הפרקים: ניתן לתאר כמו מצלמת וידאו שסוקרת אירועים ושעכשיו חוזרת להתמקד ביוסף במצרים ובמה שקורה לו שם¹: בפרק ל"ז למדנו שיוסף הגיע למצרים ונמכר לפוטיפר סריס פרעה, שר הטבחים. יעקב שמע שיוסף נטרף, והוא התאבל מאוד ולא רצה להתנחם.

בפרק ל"ח, התורה עברה לספר על מעשה יהודה ותמר.

עכשיו, בפרק ל"ט, אנחנו חוזרים להתמקד ביוסף שנמצא במצרים.

מורה: איך לדעתכם יוסף מרגיש כעת?

תלמידים: מנותק ממשפחתו, עצוב, מדוכא.

מורה: האם יהיה קשור לה'?

תלמידים: נראה שלא, כי הכול רע לו.

מורה: את זה נגלה עכשיו! בואו נראה איך יוסף מתנהג כאשר הוא נמכר להיות עבד ועובר מלהיות הבן האהוב לעבד פשוט בארץ זרה..... עקבו בפסוקים שאקרא, ונסו לזהות איך יוסף מתנהג והאם הוא עדיין מרגיש קשור לה'.

2. יש לתת את הרקע הנדרש להבנת היחידה: להסביר את המושג "עבד", מעמדו ותפקידו. התייחסות לעבדות בימי קדם.

הצגת נושא העבדות, כדי לעורר סקרנות ולהמחיש את הנושא: המורה ייכנס לתוך הכיתה לבוש בבגדים המתאימים לעבד, יספר כמו הוא עובד קשה וידגים במה הוא עוסק, וגם

יתלונן על עבודתו הקשה בבית אדוניו - על כך שאין לו אפשרות לסרב למטלות המוטלות עליו ושקובעים לו מה לעשות ושהוא אינו אדם חופשי, על געגועיו למשפחתו וכו'.

המורה ישלב מידע רלוונטי במהלך ההצגה או לאחריה: העבד גר באופן קבוע בבית אדונו, ונחשב כרכושו (להבדיל- כמו בעל חיים שעובד עבורו בשדה). העבד צריך לעשות כל מה שהאדון דורש ממנו לעשות. היו עבדים בדרגות שונות, וככל שהעריכו יותר את העבד, כך נתנו לו עבודות אחריות יותר. בתקופת התורה, לא היו מוצרי חשמל וחנויות שמכרו אוכל מוכן וכד', והיו צריכים עבדים כדי לנהל את הבית ולדאוג לכל הצרכים (היו צריכים לטחון את הקמח, לאפות לחם וכו'). העבד הוא בודד ומרוחק ממשפחתו וסביבתו, וזה קשה עבורו.

לימוד הפסוקים:

המורה יקריא בקול את פסוק א', והתלמידים יעקבו באצבע בפסוקים.

המורה יאמר בצורת התפלאות ויעורר עניין: פסוק זה נראה לי כבר מוכר! האם למדנו כבר על יוסף שנמכר לפוטיפר?

בהמשך לפתיחת השיעור: התורה חוזרת ומספרת לנו שיוסף הורד למצרים ונמכר ע"י הישמעאלים לפוטיפר סריס פרעה, כי התורה חוזרת להתמקד ביוסף ובקורותיו במצרים (אחרי שסיפרה על יהודה).

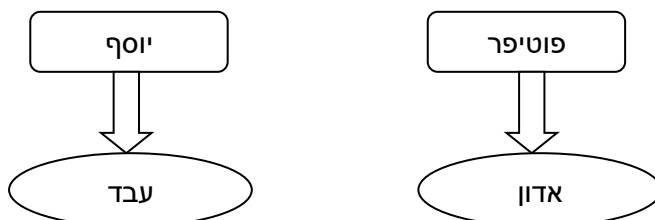
← משימה לתלמידים שיודעים להתמצא בחומש: הילדים יקראו את פס' ל"ו בפרק ל"ז, ויבינו שפרק ל"ט הוא המשך הסיפור לפי פס' א' (עבודה על התמצאות בחומש והבנת מקומה של הפרשייה).

קריס- שר

שר הטבחים הוא השר שאחראי על שוחטי בהמות המלך (ע"פ רש"י ל"ז, ל"ו).

המורה יגדיר על הלוח בצורה חזותית את שתי הדמויות המרכזיות ביחידת הפסוקים

ואת הבדלי המעמדות ביניהן:

יוסף עבד ביושר ובנאמנות והצליח, למרות שלא קל להיות עבד- מנותק ממשפחתו,

כבר לא חופשי לעשות מה שהוא רוצה ובזמן שהוא רוצה, מחויב לאדון.

¹ בהתאם ליעדי המיומנויות בתנ"ך (5), בקיאות והתמצאות כללית: ראיית ההקשר הרחב והרצף, הבנת מקומה של הפרשייה (קישורה הנכון כחלק ממסגרת/נושא רחב).

← אם מתאים לרמת הכיתה: ניתן להתייחס לעניינים לשוניים²: ה' הידיעה: שר

הטבחים

ה' המגמה: מצר'מה: "יוסף הורד מצר'מה"

המורה יקרא את פסוק ב': "ויהי ה' את יוסף..." נשאל את התלמידים מה משמעות המילה:

"את יוסף"? איזו מילה יכולנו להכניס במקום המילה 'את'?

תשובה: "עם". המורה יכתוב על הלוח: "ויהי ה' את יוסף..."

המורה ירחיב: ה' היה עם יוסף ועזר לו, ולכן יוסף כל כך הצליח והייתה ברכה במעשה ידיו.

← פיתוח חשיבה והשערות: הילדים יכולים להעלות רעיונות ל"איש מצליח". מה קרה בבית

פוטספר כשיוסף הופקד על דברים? יש לנסות לתאר את ההצלחה בצורה מפורטת

ומוחשית.

יש להפנות שאלה לתלמידים: כיצד יוסף הצליח כל כך?

תשובה: א. בגלל נאמנותו ב. ה' מסייע בידו;

המורה יתייחס להצלחה בזכות:

א. מאמץ אנושי - סיבה טכנית: יוסף עובד בצורה טובה

נסביר מהי עבודה טובה (העבד עושה בדיוק מה שאדונו רוצה, ולא מתחמק או דוחה את המשימות). נסביר כיצד עובד עבד שקשה לו ושהוא מושפל ומתגעגע. אך יוסף - למרות שהוא מנותק ממשפחתו וממסגרת יהודית כלשהי וקשה לו, עובד בחריצות ובשמחה.

אפשר לקשר את הדברים לחיי הילדים - כמה חשוב לעשות דברים בשמחה ובחריצות ועם חיוך על הפנים. אם ההורים מבקשים שנעשה משהו בבית - לא נדחה זאת או ננסה להתחמק, אלא נעזור בשמחה ומיד!

ב. בזכות השגחת ה' - סיבה רוחנית/השגחה ("ויהי ה' את-יוסף")³. בפרק המסרים, מוצעת פעילות להפנמת המסר.

בפרק ההרחבות, מובאת התייחסות להשגחת ה' המיוחדת על הצדיק.

המורה ישאל שאלה מקדימה לפסוקים הבאים: איך לדעתכם יתייחס פוטספר ליוסף שכל כך מצליח ושה' עוזר לו?

(יקנא בו/ישמח בהצלחותיו שהוא עצמו מרוויח מהן?)

המורה/תלמיד שיודע לקרוא בצורה טובה ומדויקת, יקריא את פסוקים ג'-ו', ושאר

² בהתאם ליעדי המיומנויות בתנ"ך 1. קריאה דקדקנית ברמת המילה.

³ תרגול מיומנות 8 ביעדי המיומנויות בתנ"ך - איתור סיבתיות: לקשר בין סיבות לתוצאות, מהישיר לעקיף (פיתוח היכולת להכיר בין סיבה טכנית-מעשית לסיבה רוחנית/השגחה).

התלמידים יעקבו עם האצבע.

המורה יסביר את תוכן הפסוקים:

פסוקים ג'-ה': יוסף מצא חן בעיני פוטיפר בזכות יושרו ונאמנותו, ועקב כך שהוא ראה שה' עמו ומסייע לו להצליח בכל מעשיו.

"וַיֵּרָא אֲדֹנָיו, כִּי ה' אִתּוֹ; וְכָל אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה, ה' מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ" - יש לשאול את התלמידים:

מה ראה פוטיפר, האדון של יוסף?

איך רואים שה' אתו?

אפשר לומר שפוטיפר ראה שיוסף מצליח, אך מה המשמעות של זה שהוא ראה שה' אתו? אפשר להעצים את הדברים בדרך הלצה: "האם הוא ראה "ענן מעל ראשו...?"

רש"י במקום: "כי ה' אתו - **"שם שמים שגור בפיו"** (בראשית רבה).

מה זאת אומרת? שעל כל דבר יוסף אמר: "בעזרת ה'", "ברוך ה'"...

וכך פוטיפר מבין שיש פה את ה' שעוזר ליוסף...

מכאן אנו לומדים משהו מיוחד על יוסף: היכולת להישאר בקשר עם ה', באמונה גדולה, למרות כל מה שהוא עובר ולמרות הריחוק מבית אביו ומאווירה של קדושה וחיבור לה'!

יוסף מגלה אחריות אישית, ומתנהג בצורה טובה ובדרך ה', גם כשהוא לא נמצא ליד אבא שלו שיאמר לו איך להתנהג, וגם כשקשה לו. זה מלמד אותנו מסר חשוב, שגם אנחנו צריכים להקפיד להתנהג בדרך ה' כשאנחנו לבד, ושעלינו להבין שהכול מאת ה', גם כשקשה לנו.

פוטיפר מעלה את יוסף בדרגה, וממנה אותו (מפקיד אותו) להיות אחראי על כל ביתו ורכושו ולשמש כמשרתו האישי: "וַיִּפְקְדֵהוּ עַל-בֵּיתוֹ, וְכָל-יֵשׁ-לוֹ, נָתַן בְּיָדוֹ" (פסוק ד').

פוטיפר הרוויח מכך, כי שרתה ברכה בביתו בזכות יוסף⁴. *ראה הרחבות.*

⇐ **משימה:** נבקש מהתלמידים לאתר את הביטויים ביחידה שמראים שיוסף מצליח

(איתור פרטים), ונראה שעניין זה חוזר הרבה ביחידת הפסוקים⁵ ("ויהי איש

מצליח" - פס' ב', "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו" - פס' ג', "וימצא יוסף חן

בעיניו...ויפקידהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו" - פס' ד', "ויעזוב כל אשר לו ביד

יוסף" - פס' ו').

⇐ **הצעות לפעילות כדי להבליט את הביטויים שמראים את הצלחת יוסף:**

א. אפשר לחלק לתלמידים שקף שיניחו מעל החומש, ובעזרת טוש מחיק, הם

יסמנו את הביטויים בפסוקי היחידה המראים את הצלחתו של יוסף.

ב. המורה יכול להשתמש במקרן ולהקרין על הלוח את פסוקי היחידה, ואז לעבור

עם התלמידים על הפסוקים ולהבליט בסמן זוהר את הביטויים הרלוונטיים. אפשר

להזמין תלמידים להשתתף בכך.

⁴ על פי דברי הנצי"ב לפס' ה': "את בית המצרי - היינו ביתו ממש, היינו נשוי ובניו. ויהי ברכת ה' בכל אשר יש לוי - בין בנכסי עצמו, והיינו אשר לוי, בין בשררותו בעבודת המלך שבידו, והיינו יש לוי, בין בבית בין בשדה, הן בנכסיו בעסקי בית ובעסקי שדה...".

⁵ תרגול מיומנות 3 ביעדי המיומנויות בתנ"ך: הגדרת הנושא באמצעות שימוש במילה מנחה/מילה מרכזית.

לדוגמה: "וַיְהִי ה' אֶת-יוֹסֵף, וַיְהִי אִישׁ מְצֻלִים; וַיְהִי, בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי. ג. וַיֵּרָא אֲדֹנָיו, כִּי הוּא אֶתוֹ; וְכָל אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה, ה' מְצֻלִים בְּיָדוֹ".

פסוק ו'- פוטיפר סמך על יוסף שעשה את עבודתו בנאמנות, עד שלא דאג לשום דבר ולא בדק אחריו לראות אם עשה את המוטל עליו, כי היה לו אמון בו. **אנחנו נותנים אמון באנשים שאנחנו סומכים עליהם ורואים שהם עושים טוב.** יש להדגיש את חשיבות ההתנהלות ביושר ובנאמנות (יוסף עבד את פוטיפר ביושר ובנאמנות, בשונה מעבדים שמתחמקים, מתעצלים ומשקרים).

• "ולא-יָדַע אֶתוֹ מְאוּמָה" – פוטיפר הפקיד ביד יוסף הכול, ולא השאיר בידו כלום - מאומה. "כי אם" = חוץ מ..."

"כי אם הלחם אשר הוא אוכל" - פוטיפר הפקיד ביד יוסף את כל רכושו, חוץ מהלחם.

יש לשאול את התלמידים: למה פוטיפר לא רוצה שיוסף יאכל עמו, ואפילו ייגע לו בלחם?

הסבר: המצרים הקפידו שהעברים לא יאכלו לחם שלהם, ולא אכלו בסעודה משותפת עם העברים, ואפילו נמנעו מלתת להם לגעת בלחמם. נלמד בהמשך הפרקים שהם לא אכלו יחד, כי העברים אכלו בשר של שה, וזה היה האלוהים של מצרים⁶.

הצעות להמחשה:

1. המחזת יוסף עובד בבית פוטיפר, פוטיפר מתלהב מיוסף ומהברכה שהוא מביא לביתו, ולכן מעלה אותו לגדולה וממנה אותו להיות האחראי על ביתו.
2. עבודה עם שקף על החומש, למציאת ביטויי הצלחה של יוסף.

מסרים והפנמה:

1. **השקעת מאמץ מובילה להצלחה:** יוסף עבד בבית אדונו בזריזות ובחריצות, והצליח ומצא חן בעיני אדונו. המלבי"ם כתב: "שהיה איש מצליח גם הצלחה טבעית". הצלחתו של יוסף הייתה גם בדרך הטבע - כאשר אדם משקיע מחשבה ומאמץ, הוא מצליח⁷. אפשר להתייחס לחשיבות ההשתדלות של האדם, יחד עם האמונה שה' עוזר: אף שה' היה עם יוסף ועזר לו להצליח, יוסף התאמץ בכל כוחו בעבודה, כי הקדוש ברוך הוא עוזר לאדם רק כאשר הוא משתדל. האדם צריך להשקיע בדרך הטבע, ואז ה' ישגיח עליו ויעשה עמו חסדים.

⁶ ע"פ פירוש אבי"ע.

⁷ ע"פ פירושי רבנו בחיי והמלבי"ם.

2. **ה' עוזר לנו ומשגיח עלינו:** ה' עזר ליוסף, וגרם לפוטיפר להעריך אותו ולהעלות אותו בדרגה, עד שיוסף נהיה מושל על בית פוטיפר. ניתן לעשות משימת סיכום בנושא - הילדים יספרו כמה פעמים מופיע שם ה' בפסוקים אלו, ויסבירו מה מלמד הדבר (שה' מסייע ליוסף, ושבעזרתו הוא הצליח בבית פוטיפר).

3. **פעילות לקישור המסר שה' משגיח ועוזר, לחיים האישיים של התלמידים:**
(המורה יחליט אם זה מתאים פה או בסיכום השיעור, כדי לא לקטוע את רצף לימוד הפסוקים.)

כל תלמיד כותב/מצייר במחברתו במה הוא רואה שה' עוזר לו ולמשפחתו ושבזכות השגחת ה' הם מצליחים. תלמידים יכולים להקריא ולשתף את הכיתה (למשל: להורים שלי יש עבודה, והם יכולים לקנות לי בגדים חדשים; התקדמתי בחשבון למרות שהיה לי קשה; אימא ילדה תינוק ב"ה; סבתא הייתה חולה והבריאה ב"ה וכו'....).

(אפשר לקשר את הדברים להודאה לקב"ה על כל מה שהוא עושה לנו, כפי שאנו מודים לה' כל בוקר על כך שהוא מחיה אותנו, ובתפילה ובברכות מודים לו על דברים ספציפיים).

סיכום:

סיכום הנלמד בקצרה: יוסף בבית פוטיפר, ה' עוזר לו והוא מצליח, ופוטיפר מעריך אותו וממנה אותו לאחראי על כל ביתו וסומך עליו לגמרי.

אפיון דמותו של יוסף, לאור הנלמד בפסוקים: יש לאתר פרטים בתוך הפסוקים שלמדנו: יוסף עבד חרוץ, מגלה יושר ונאמנות לפוטיפר, קשור לה' וה' עוזר לו, והוא יפה תואר ויפה מראה.⁹

נצייר על הלוח:

⁸ יישום מיומנות 10 ביעדי המיומנויות בתנ"ך: ביטוי אישי יצירתי - לתת ביטוי להבנת הפסוקים והמסרים בדרך של כתיבה.

⁹ יעדי המיומנויות בתנ"ך (4) - אפיון הדמויות.

• **יצירת עניין לקראת היחידה הבאה:**

יש לשאול את התלמידים: מדוע התורה מדגישה את מראהו החיצוני של יוסף? למה זה חשוב?
הרי התורה עוסקת בדברים מהותיים-פנימיים, וכל מילה בתורה מדודה.

את זה נגלה ביחידת הפסוקים הבאה....

הרחבות:

- בעיסוק **בהשגחת ה'** המיוחדת שעזרה ליוסף, ניתן לאזכר אירועים קודמים אצל האבות, כגון: יצחק בגרר, יעקב בבית לבן, ועוד. **תרגול התמצאות בחומש:** אפשר לבקש מתלמידים שזקוקים להעשרה, לאתר פסוקים אלו שנלמדו בעבר. אפשר להגדיר להם את הפרק והפסוק, והם יקריאו בקול.
- **ברכת ה' הבאה בזכות הצדיקים -** בנוגע לברכת ה' בבית המצרי בזכות יוסף, ניתן להזכיר את ברכת ה' לאברהם: "ונברכו בך כל משפחות האדמה" (י"ב, י"ג), וכן אצל יעקב, לבן מודה: "ויברכני ה' בגללך" (ל', כ"ז).